УДК 336.02

Наталія Володимирівна ТКАЧЕНКО

доктор економічних наук,
професор,
завідувач кафедри фінансів і кредиту,
Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи
Національного банку України
E-mail: tkachenko_n@list.ru

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

Ткаченко, Н. В. Фінансова політика як інструмент реалізації економічного суверенітету держави [Текст] / Наталія Володимирівна Ткаченко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. – Том 20. – С. 203-209. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. *Розвиток суспільства супроводжується необхідністю підвищення якісного рівня як формування, так і реалізації фінансової політики у взаємозв'язку з трансформаційними економічними процесами. Фінансова політика відіграє вагому роль у забезпеченні дієздатності держави. Незважена фінансова політика, без урахування циклічності економічного розвитку, може призвести до дестабілізації державних фінансів. Розбалансованість державних фінансів є однією з найбільших загроз для економічного суверенітету держави, одним з головних факторів стримування економічного розвитку і зростання добробуту населення, що обумовлює необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності фінансової політики як однієї з невід'ємних передумов макроекономічної стабільності.*

Мета. *Метою статті є з'ясування значущості фінансової політики в процесі забезпечення економічного суверенітету країни, а також обґрунтування напрямків його зміцнення завдяки втіленню ефективної фінансової політики задля реалізації національних інтересів економічного розвитку в умовах глобальної економіки.*

Метод (методологія). *Для досягнення поставленої мети використано методи збору і узагальнення інформації. З метою виявлення впливу окремих чинників на зміну стану державних фінансів проведено їх ретроспективний аналіз.*

Результати. *Досліджено основи суверенітету держави в розрізі зовнішньої й внутрішньої складових та особливу увагу зосереджено саме на економічному чиннику. Визначено склад та особливості реалізації фінансового суверенітету і на цій підставі обґрунтовано ознаки обмеження суверенітету в економічній сфері. Сформульовано напрямки зміцнення економічного суверенітету держави завдяки реалізації ефективної фінансової політики. Послідовне проведення останньої, спрямованої на забезпечення довгострокової збалансованості та стійкості бюджетної системи, буде формувати сприятливі умови для підтримання фінансової та макроекономічної стабільності, зміцнення економічного суверенітету держави. Доведено, що фінансова система кожної держави повинна мати потенціал автономності, достатній для того, щоб працювати в закритому режимі в періоди світових фінансових криз.*

Ключові слова: *фінансова політика; економічний суверенітет; фінансовий суверенітет; боргова залежність; державний борг; державний бюджет.*

© Наталія Володимирівна Ткаченко, 2015

Nataliia Volodymyrivna TKACHENKO
Doctor of Economics,
Professor,
Head of the Department of Finance and Credit,
Cherkassy Institute of Banking
University of Banking of National Bank of Ukraine
E-mail: tkachenko_n@list.ru

THE FINANCIAL POLICY AS THE TOOL OF STATE ECONOMIC SOVEREIGNTY IMPLEMENTATION

Abstract
Introduction. *The development of society is accompanied by the need to improve the level of quality of the formation and the implementation of fiscal policy in relation to the transformation of economic processes. Financial policy plays an important role in ensuring the viability of the state. Nonweighted financial policy, without taking into account the cyclical economic development can destabilize public finances. The imbalance of public finances is one of the biggest threats to the economic sovereignty of the state, one of the main factors deterring economic development and the welfare of the population, hence the need to find ways to improve the efficiency of fiscal policy as the prerequisite for macroeconomic stability.*
Purpose. *The aim of the article is to clarify the significance of financial policy in ensuring economic sovereignty of the country and justification of choice the areas to strengthen economic sovereignty through the implementation of effective financial policy in the interests of the national interests of economic development in a global economy.*
Method (methodology). *To achieve definite goal we have used the methods of data collection and collation of information. A retrospective analysis has been done to identify the effect of individual factors on the change in the state of public finances*
Results. *The basis of sovereignty in terms of external is considered. A special focus is put on the economic component. The composition, the peculiarities of financial sovereignty and limit signs sovereignty in the economic sphere are defined. Directions of strengthen economic sovereignty through effective implementation of financial policies are formulated. Consistent implementation of fiscal policies aimed at ensuring the long-term balance and stability of the budget system will make favorable conditions for maintaining financial and macroeconomic stability, strengthen the economic sovereignty of the state. It has been concluded that the financial system of each state must have the potential of autonomy, sufficient for the work in closed mode in the periods of global financial crisis.*

Keywords: *financial policy; economic sovereignty; fiscal sovereignty; debt bondage; public debt; state budget.*

JEL classification: H61, O23

Вступ

Фінансова політика відіграє вагому роль у забезпеченні дієздатності держави через фінансування загальнодержавних функцій, соціалізацію бюджету за рахунок регулювання соціальних трансфертів, усунення структурних диспропорцій ВВП шляхом стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання пріоритетних галузей економіки. Незважена фінансова політика, без урахування циклічності економічного розвитку, може призвести до дестабілізації державних фінансів, що супроводжується виведенням капіталів за кордон, девальвацією національної валюти, кризою платіжного балансу, зростанням бюджетного дефіциту й державного боргу. Розбалансованість державних фінансів є однією з найбільших загроз для економічного суверенітету держави, одним з головних факторів стримування економічного розвитку і зростання добробуту населення, що обумовлює необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності фінансової політики як однієї з невід'ємних передумов макроекономічної стабільності.

Питання фінансової політики держави є досить поширеними у працях вітчизняних і зарубіжних економістів та розглядалися у роботах І. В. Бабич, Ю. В. Бережної, О. В. Давискиби, Г. Колодко, В. П. Кудряшова, М. Ю. Орлова, С. Д. Салівон, Н. П. Юр'єва та ін. Проте більшість дослідників розглядає лише загальні проблеми фінансової політики, економічні наслідки та відповідно загрози, що виникають унаслідок відсутності скоординованої стратегії її реалізації. Втім висока динаміка економічних і соціальних процесів в Україні ставить нові виклики перед державою в частині формування та реалізації успішної фінансової політики задля врахування новітніх небезпек у забезпеченні економічного суверенітету держави.

Мета та завдання статті

Метою дослідження є з'ясування сутності економічного суверенітету та особливостей його реалізації на сучасному етапі розвитку України, а також обґрунтування напрямків зміцнення економічного суверенітету держави завдяки реалізації ефективної фінансової політики задля реалізації національних інтересів економічного розвитку в умовах глобальної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Термін «суверенітет» (французьке souveraineté від souverain – носій верховної влади) трактується як незалежність і самостійність держави в її зовнішніх і внутрішніх справах [1, с. 1410]. Суверенітет держави визначає верховенство державної влади при виконанні внутрішніх та зовнішніх функцій, незалежність від іншої політичної і соціальної влади всередині суспільства, від іноземних держав та організацій у вирішенні питань внутрішньої і зовнішньої політики [2, с. 49]. Отже, суверенітет є станом незалежності державної влади від будь-якої іншої влади та полягає в її праві й здатності самостійно, без стороннього втручання, проваджувати державну політику в інтересах суспільства.

Для з'ясування сутності суверенітету та впливу на нього різних факторів важливим є його класифікація у розрізі зовнішньої та внутрішніх складових. Так внутрішній суверенітет характеризується повнотою державної влади всередині країни, а зовнішній суверенітет – свободою держави від іноземного втручання в її внутрішню і зовнішню політику. Однією з невід'ємних складових суверенітету держави є її економічний суверенітет. Економічний суверенітет є потенційною та такою, що реалізується, здатністю до самодостатнього стійкого і безпечного відтворення національної економіки як соціально-економічної цілісності, що саморозвивається [3, с. 10]. Економічний суверенітет зміцнюється за рахунок досягнення фінансової самостійності, продовольчої самозабезпеченості, інтелектуальної достатності, технологічної самостійності та демографічної стабілізації. У наукових колах панує точку зору, що внутрішній економічний суверенітет держави означає право вільно розпоряджатися власними ресурсами, національним багатством, провадити самостійну економічну політику в інтересах населення. Окрім вищезазначеного, на нашу думку, економічний суверенітет передбачає рівновіддаленість бізнес-структур від влади, недопущення їх прямого впливу на вирішення питань, що стосуються національних інтересів. Як доповнення до наведеного, зовнішній економічний суверенітет втілюється в рівноправній участі держави в міждержавних економічних відносинах. При цьому збереження економічного суверенітету держави є основою її економічної безпеки, яка є передумовою економічного розвитку.

Слід зауважити, що абсолютний економічний суверенітет можуть мати лише держави з дезінтеграційною, ізоляціоністською моделлю економіки. В умовах інтернаціоналізації економік та глобалізації відбувається «розмивання» суверенітетів держав, тобто десуверенізація. Глобалізація є історичним процесом лібералізації та інтеграції ринків товарів, капіталів і праці, які функціонували певною мірою ізольовано, в єдиний світовий ринок [4]. В умовах інтеграційної взаємозалежності і взаємозумовленості національних економік і наявності світової наднаціональної економічної системи економічний суверенітет держави стає частковим, відносним, отримує об'єктивні обмеження в структурі світового економічного простору. Виникає протиріччя між зростаючою економічною та політичною взаємозалежністю країн і збереженням за державою права самостійно вирішувати власні проблеми. Відбувається добровільне обмеження суверенітету держав і передача суверенних прав у компетенцію наднаціональних утворень міжнародного характеру. Звідси фактичний державний суверенітет визначається здатністю влади віднайти баланс між добровільним обмеженням атрибутів суверенності та необхідністю реалізації національних інтересів завдяки участі в міжнародній економіці. Держави, які не мають потужного економічного потенціалу, належної економічної самодостатності та конкурентоспроможності, а відтак і фактичної рівності у міжнародних відносинах, перебувають під постійним економічним тиском щодо добровільного обмеження свого суверенітету в інтересах інших держав.

Невід'ємним елементом економічного суверенітету держави є фінансовий суверенітет, який означає право держави вводити на власній території податки і мита, забороняти або заохочувати ввезення чи вивезення капіталів, емітувати гроші, брати позики тощо. У складі фінансового суверенітету держави окремі вчені [5, с. 19] називають фіскальний суверенітет, який означає повноваження держави здійснювати правове регулювання не лише податкових, але і тих правовідносин, що виникають у зв'язку з встановленням інших видів бюджетних доходів. Інші дослідники [3, с. 23] переконані, що фінансовий суверенітет держави ґрунтується на валютному, інвестиційному та банківському суверенітетах.

Очевидно, що в окремих випадках держава добровільно обмежує свій фінансовий суверенітет, вступаючи у боргову залежність від інших держав та міжнародних фінансових інституцій, адже отримання фінансових ресурсів від них накладає на країну певні зобов'язання. За допомогою боргової політики акумулюються кошти, необхідні як для покриття витрат економічного та соціального

характеру, так і для погашення й обслуговування боргових зобов'язань. Між тим, якщо такі фінансові ресурси не йдуть на задоволення інвестиційних потреб, то при їх використанні не виникає ні матеріальної, ані грошової віддачі [6, с. 121].

Станом на кінець 2014 року загальна сума державного та гарантованого державою боргу досягла 1,1 трлн грн, або 70,3 % номінального ВВП (рис. 1), що перевищує граничний рівень боргу країни відносно ВВП, який можна вважати безпечним і який не загрожує країні дефолтом. Відповідно до Бюджетного кодексу України такий безпечний рівень встановлено в розмірі не більше 60 % річного номінального обсягу ВВП [7]. Такий рівень внутрішньої і зовнішньої державної заборгованості, з урахуванням вартості обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, є достатнім для вирішення нагальних соціально-економічних потреб та не загрожує втраті суверенітету та руйнуванню вітчизняної фінансової системи.

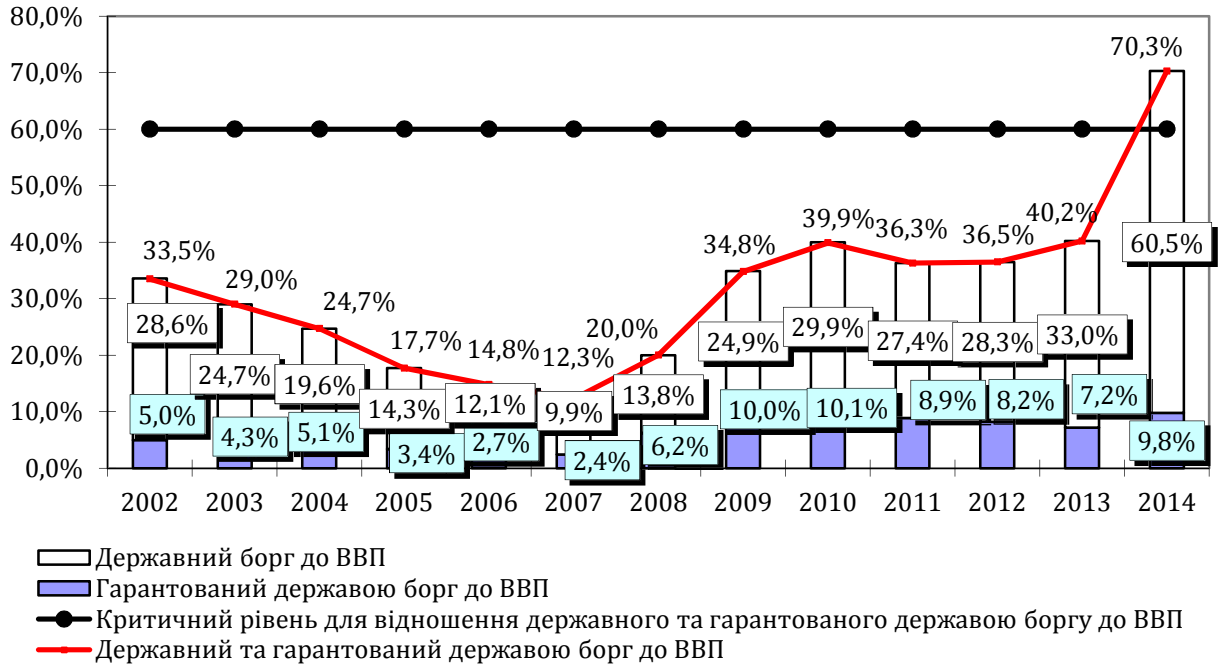

Рис. 1. Відношення державного та гарантованого державою боргу України до валового внутрішнього продукту (на кінець відповідних років) впродовж 2003-2014 рр. [8]

Основною причиною зростання боргової залежності України є хронічний дефіцит Державного бюджету (табл. 1), що актуалізує пошук структурного вирішення боргової проблеми, при якому країна скорочувала б залежність від зовнішнього фінансування і підвищувала ступінь фінансового суверенітету.

Таблиця 1. Виконання державного бюджету України впродовж 2008-2015 років, млн грн [8].

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.*
Доходи	231686,3	209700,3	240615,2	314616,9	346025,5	339180,3	356957,7	502259,7
Витрати	241454,5	242437,2	303588,7	333459,5	395661,8	403403,2	430108,8	566869,7
Кредит	2732,5	2780,3	1292,0	4715,0	3751,1	484,7	4919,4	11210,0
Дефіцит бюджету	-12500,7	-35517,2	-64265,5	-23557,6	-53387,4	-64707,6	-78070,5	-75820,0
Відхилення								
Показники	2009 р./ 2008 р.	2010 р./ 2009 р.	2011 р./ 2010 р.	2012 р./ 2011 р.	2013 р./ 2012 р.	2014 р./ 2013 р.	2015 р./ 2014 р.	
Доходи	-0,09	0,15	0,31	0,10	-0,02	0,05	0,41	
Витрати	0,00	0,25	0,10	0,19	0,02	0,07	0,32	
Кредит	0,02	-0,54	2,65	-0,20	-0,87	9,15	1,28	
Дефіцит бюджету	1,84	0,81	-0,63	1,27	0,21	0,21	-0,03	

**Примітка: планові показники відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік»*

Іншим шляхом втрати фінансового суверенітету держави є залежність її економіки від іноземного капіталу. Для підтримання економічного суверенітету держави важливим є недопущення контролю іноземного капіталу над стратегічними галузями національної економіки. Інвестори можуть лобіювати свої фінансові інтереси всупереч національним інтересам держави. Іноземні інвестори здатні як оперативно акумулювати свої капітали в тій сфері економіки, де можна отримати максимальний прибуток, так і швидко виводити свої капітали з країни-реципієнта. Іноземні інвестиції чутливі до змін кон'юнктури міжнародного фінансового ринку. Масовий відтік короткострокових спекулятивних іноземних інвестицій створює загрозу фінансовій безпеці держави, оскільки провокує кризу фондового ринку та негативно впливає на стан валютної системи.

Для того, щоб охарактеризувати вплив іноземних інвестицій на економічний суверенітет держави, варто порівняти співвідношення обсягів прямих інвестицій в Україну та з України, а також економічне призначення інвестицій в обох напрямках. Так обсяг прямих інвестицій з України в економіки країн світу є незрівнянно малим порівняно з іноземними інвестиціями з країн світу у вітчизняну економіку (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка інвестицій з України та іноземних інвестицій в Україну, млн дол. США [9]

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України	21186,0	29489,4	35723,4	40026,8	44708,0	49362,3	54462,4	58156,9	45916,0
Прямі інвестиції з України в економіки країн світу	221,5	6196,1	6198,6	6223,3	6871,1	6898,0	6481,9	6575,3	6352,2

Україні не вдається досягти такої зовнішньоекономічної ваги, яка дозволила б протистояти політичному тиску, що здійснюється через економічні канали, через імпорто- та експортозалежність, які сформовані як через природну залежність від ввезення ресурсів (дефіцит енергоресурсів), так і в межах економічно обґрунтованого міжнародного поділу праці.

Як видно з даних таблиці 3, економіка України є відкритою, про що свідчать відношення зовнішньоторговельного обороту до ВВП країни, значення експортної та імпортної квот, які визначаються як відношення експорту/імпорту до ВВП країни.

Таблиця 3. Динаміка показників, що характеризують відкритість економіки, млн дол. США [9, 10]

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Експорт	66967,3	39695,7	51430,5	68394,2	68809,8	63312,0	53913,5
Імпорт	85535,3	45433,1	60739,9	82608,2	84658,1	76964,0	54381,8
Зовнішньоторговельний оборот	152502,6	85128,8	112170,4	151002,4	153467,9	140276,0	108295,3
Номінальний ВВП в дол. *	179382	117152	136420	165239	176308	182026	130908
Експортна квота, %	37,33	33,88	37,70	41,39	39,03	34,78	41,18
Імпортна квота, %	47,68	38,78	44,52	49,99	48,02	42,28	41,54
Відкритість економіки, %	85,02	72,67	82,22	91,38	87,05	77,06	82,73

** за середнім курсом НБУ за звітний період*

Надходження в країну експортної валютної виручки та іноземного капіталу підвищує рівень доларизації економіки. В Україні долар є нелегальним платіжним засобом та становить значну питому вагу в готівковій грошовій масі, що перебуває в обігу країни. Це пов'язано з надходженнями в країну валютних переказів трудових мігрантів, високим рівнем інфляції та, як наслідок, високими інфляційними очікуваннями суб'єктів економіки, нижчою реальною доходністю гривневих активів порівняно з доходністю активів, деномінованих в іноземній валюті тощо.

Потужним інструментом зміцнення економічного суверенітету держави є фінансова політика. Втім зрозуміло, що фінансова політика держави повинна бути спрямована на досягнення фінансової самостійності, що дасть змогу реалізувати національні інтереси економічного розвитку в умовах глобальної економіки. В Україні фінансова політика повинна забезпечити підтримку валютно-фінансової стабільності, зміцнення бюджетної дисципліни, таргетування бюджетного профіциту, відновлення золотовалютних резервів центрального банку тощо.

При неефективній фінансовій політиці фінансування заходів щодо вирішення поточних і довгострокових проблем здійснюється шляхом нарощування обсягів державних боргових зобов'язань, що підвищує навантаження на сектор державних фінансів до критичного рівня. Тоді витрати на погашення та обслуговування державних запозичень та виконання зобов'язань за гарантіями обмежують можливості забезпечення сталого та стабільного розвитку країни.

Для знаходження фінансової рівноваги та відновлення економічного зростання необхідна істотна раціоналізація бюджетної системи, оскільки саме її неврівноважений стан створює подальші дисбаланси. Специфічною антикризовою стратегією бюджетно-податкової політики є фіскальна консолідація, що передбачає обмеження бюджетного дефіциту й усунення його залежності від кон'юнктури бюджетних доходів, стабілізацію та поступове скорочення рівня державного боргу. Такі завдання вирішуються шляхом: упорядкування структури витрат; удосконалення механізмів надання державних гарантій; уведення заходів щодо підвищення ефективності використання ресурсів сектора державних фінансів; розробки нових форм залучення внутрішніх запозичень (для мобілізації внутрішніх заощаджень); обмеження зовнішнього боргового фінансування; скорочення обсягів квазіфіскальних операцій [11].

Перші кроки у цьому напрямі вже зроблені. Заслуговує на увагу поступове звуження центрального та розширення місцевого фіскального суверенітету, який передбачає право місцевих органів влади самостійно, під свою відповідальність, у межах упорядкованого бюджету, управляти доходами та витратами відповідного місцевого рівня, разом із правом уведення нових податків і зборів та підвищення ставки податків. Так, починаючи з 2015 року, в Україні було розширено джерела наповнення місцевих бюджетів за рахунок передачі з державного бюджету на місця низки податків, а також запровадження нових зборів. Тепер місцева влада отримує 100 % плати за надання адміністративних послуг, 100 % державного мита, 10 % податку на прибуток підприємств. Водночас у місцеві бюджети надходять збори з роздрібного продажу підакцизних товарів (пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару. До того ж, місцеві доходи поповняться податком на нерухомість, яким відтепер оподатковується і комерційне (нежитлове) майно, податком на автомобілі з великим об’ємом двигуна, 80 % екологічного податку (замість 35 %) та 25 % плати за надра. Це дозволить акумулювати у загальному фонді місцевих бюджетів додаткові фінансові ресурси.

Крім того, місцева влада буде вирішувати, на які потреби вона може витрачати ці кошти. Вважаємо, що тільки реальні законодавчо встановлені податково-бюджетні повноваження місцевих органів влади можуть стати основою політики економічного розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підводячи підсумок, зазначимо, що послідовне проведення фінансової політики, спрямованої на забезпечення довгострокової збалансованості та стійкості бюджетної системи, формуватиме сприятливі умови для підтримання фінансової та макроекономічної стабільності, зміцнення економічного суверенітету держави. Адже фінансова система кожної держави повинна мати потенціал автономності, достатній для того, щоб працювати в закритому режимі в періоди світових фінансових криз. Для цього така система повинна бути здатною запропонувати повний та ефективний набір розрахункових та інвестиційних інструментів агентам фінансового ринку для того, щоб в умовах кризи кошти не виводилися за кордон. Водночас Україні необхідно віднайти свої межі реальної суверенності та використовувати міжнародну взаємозалежність задля національного розвитку.

Список літератури

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.*
2. *Давыскиба, Е. В. Фискальный суверенитет как основа национальной налоговой безопасности / Е. В. Давыскиба, Ю. В. Бережная // Бізнесінформ. – 2011. – № 2(2). – С. 49–51.*
3. *Юрьева, Н. П. Национальный экономический суверенитет в условиях глобализации: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.01 / Н. П. Юрьева. – М., 2009. – 33 с.*
4. *Колодко, Г. Глобализация и экономический рост / Г. Колодко // Мир перемен. – 2004. – № 1. – С. 140-148.*

5. *Орлов, М. Ю. Налог как форма разумного ограничения фискального суверенитета государства / М. Ю. Орлов // Финансовое право. – 2006. – № 2. – С. 18-23.*
6. *Бабич, И. В. Методы управления государственным долгом / И. В. Бабич // Вестник Саратовсткого государственного социально-экономического университета. – 2011. – № 5. – С. 120–122.*
7. *Бюджетний кодекс України від 08. 07. 2010 р. № 2456-VI.*
8. *Офіційні дані Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua.*
9. *Офіційні дані Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.*
10. *Фінансовий портал «Мінфін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://index.minfin.com.ua/index/gdp.*
11. *Кудряшов, В. П. Устойчивость государственных финансов / В. П. Кудряшов // Экономика Украины. – 2012. – № 10. – С. 54-67.*
12. *Саливон С. Д. Коты из мешка / С. Д. Саливон // Бизнес. – 2015. – №1-2. – С. 6-7.*

References

1. *Busel, V. T. (2005). Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy. Irpin': Perun.*
2. *Davyskiba, E. V. & Berezhnaja, Ju. V. (2011). Fiskal'nyj suverenitet kak osnova nacional'noj nalogovoj bezopasnosti. Biznesinform, 2(2), 49-51.*
3. *Jur'eva, N. P. (2009). Nacional'nyj jekonomicheskij suverenitet v uslovijah globalizacii. Dissertation Abstract, Moskva.*
4. *Kolodko, G. (2004). Globalizacija i jekonomicheskij rost. Mir peremen, 1, 140-148.*
5. *Orlov, M. Ju. (2006). Nalog kak forma razumnogo ogranichenija fiskal'nogo sovereniteta gosudarstva. Finansovoe pravo, 2, 18-23.*
6. *Babich, I. V. (2011). Metody upravlenija gosudarstvennym dolgom. Vestnik Saratovstkogo gosudarstvennogo social'no-jekonomicheskogo universiteta, 5, 120–122.*
7. *Biudzhetnyj kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI. (2010). Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17*
8. *Ofitsijni dani Ministerstva finansiv Ukrainy. (2015). Retrieved from http://www.minfin.gov.ua.*
9. *Ofitsijni dani Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. (2015). Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua.*
10. *Finansovyj portal «Minfin». (2015). Retrieved from http://index. minfin.com.ua/index/gdp.*
11. *Kudrjashov, V. P. (2012). Ustojchivost' gosudarstvennyh finansov. Jekonomika Ukrainy, 10, 54-67.*
12. *Salivon, S. D. (2015). Koty iz meshka. Biznes,1-2, 6-7.*

Стаття надійшла до редакції 07.06.2015 р.